

Rétorika „rakúskych Slobodných – FPÖ“ pred a po Ibiza-afére

Milena Helmová

Abstract

Rhetoric of the Austrian Freedom Party FPÖ Before and After Ibiza-Scandal. *Right-wing populism is today a wide-spread phenomenon cutting across the political spectrum in many countries. The Freedom Party of Austria is one of them. The corruption scandal of Ibiza initiated considerations about the importance of the topic of corruption in the rhetoric of that type of party. The text focuses on the reasons and consequences of the recent corruption scandal and searches for answers to the question of whether there is a shift in the communication of Austrian freedom party members before and after it.*

Keywords: populism, corruption, rhetoric, FPÖ, Austria, Ibiza-Scandal.

Kľúčové slová: populizmus, korupcia, rétorika, FPÖ, Rakúsko, aféra z Ibizy.

Úvod

Korupcia, klientelizmus, extrémizmus a populizmus sú v súčasnej dobe javy, ktoré získavajú na intenzite. Ich živnou pôdou je pretrvávajúca zlá politicko-spoločenská situácia v krajinách. K tomu sa pridáva trauma z imigrácie cudzincov a prisťahovalectvo, brutalita, vandalizmus, túžba po moci a peniazoch. Ľudia sú nespokojní, v dôsledku čoho sa čoraz viac zviditeľňujú extrémistické strany a hnutia, ktoré sa stavajú do pozície riešiteľov súčasných problémov. Príliš veľa aktérov je dnes označovaných za populistov (Kotleba, Le Pen, Trump, Berlusconi, Strache atď.). Ich podobnosti alebo rozdiely sú podmienené národnou kultúrou a historickým kontextom.

Intenciou textu je na jednej strane ozrejmiť s témou súvisiace pojmy ako populizmus a korupcia, na druhej strane je zámerom objasniť príčiny a dopady „Ibiza“ aféry a venovať sa rétorike „Slobodných“ pred a po „Ibize“ s cieľom poukázať na prípadnú zmenu v ich rétorike a komunikácii. Pre tento zámer slúžia volebné programy strany FPÖ v rokoch 2017 a 2019.

Vymedzenie populizmu a korupcie.

V intenciách názvu textu a jeho obsahu sú v tejto časti dotknuté pojmy populizmus a korupcia, ktoré bezprostredne súvisia s „Ibiza-aférou“ Strany slobodných Rakúska ako aj jej rétorikou.

Populizmus je obsiahnutý v mnohých prácach zahraničných a domácich autorov, okrem iných u Ionescu a Gellnera (1969), Di Tellu (1997), Muddeho (2004), Hrivíkovej (2016), Mesežnikova a Gyárfásovej (2017), Tóthovej L. (2018), Seresovej (2018), Smolíka (2018), Štefančíka (2020) a iných. Populizmus môže mať rôzne prejavy a charakteristiky. Variabilita znakov a prejavov populizmu súvisí s historickým a kultúrnym vývojom krajín. Pre túto rôznorodosť existujú viaceré prístupy ku charakteristike populizmu. Biháryová (2017) ponúka vo svojom článku interpretáciu populizmu Laclaua. Podľa neho, ako autorka uvádza ďalej, predstavuje populizmus špecifický štýl komunikácie vyznačujúci sa emocionálnosťou, jednoduchosťou a zameranosťou na primárne inštinkty ľudí, pričom im ponúka jednoduché riešenia. Populizmus interpretuje ako oportunistickú politiku, ktorej cieľom je rýchle uspokojenie voličov. Zároveň uvádza, že populizmus predstavuje istú formu vodcovského štýlu, pomocou ktorého mobilizuje zväčša charizmatiký vodca svojich sympatizantov. Podľa Müllera (2016) platí, že populisti na celom svete sú si podobní v tom, že sú antipluralisti. Avšak z tejto podobnosti ešte nevyplýva skutočnosť, že má populizmus všade identické príčiny. Je potrebné preto zohľadňovať národné kontexty, v ktorých populizmus vznikol. Autor sa domnieva, že vznik novodobých populistov sa odvíja od základného konfliktu doby, ktorým je fakt, že jedni chcú väčšiu otvorenosť voči ekonomickej a kultúrnej globalizácii, čiže otvorenosť voči etnickým, sexuálnym a náboženským menšinám, kým druhí si želajú väčšiu uzatvorenosť v širokom chápaní. Rosúlek (2012) považuje populizmus za ideológiu, ktorá sa objavuje v rozdielnom historickom a geografickom kontexte ako výsledok špecifickej sociálnej situácie v spoločnostiach, v ktorých sociálne faktory stredu buď chýbali, alebo boli veľmi slabé. Spoločným znakom a charakteristikám populizmu sa venuje aj štúdia Rakúskej spoločnosti pre politické poradenstvo a politický vývoj (ÖGPP 2017) pod názvom „Pravicovo extrémistické a pravicovo politické strany v Európe“. Podľa tejto štúdie je jadrom každého populizmu nárok na reprezentáciu. Každý vodca vystupuje ako obhajca utláčaných záujmov väčšiny. Apeluje na prítomné pocity mrzutosti, sklamaní alebo strachu u ľudí. Podľa Štefančíka (2017) úspech populistov pramení v dlhodobom neriešení problémoch, v medzinárodnej migrácii a nezdarenej integrácii cudzincov.

Korupcia je často diskutovanou témou politického diskurzu. Otvorene sa o nej hovorí v médiách a stala sa významnou agendou niektorých politických strán. Určitý akt, správanie či konanie, ako uvádzajú Vöros; László (2011,) môže ale nemusí byť posudzované ako korupcia. Autorom jednej z často citovaných definícií korupcie je Nye (1967), ktorý pod korupciou chápe také konanie, ktoré protirečí normám pre zastávanie verejného úradu, uprednostňovanie osobného prospechu jedinca, jeho rodiny alebo príbuzenstva, politickej skupiny alebo inej organizácie formou finančného respektíve materiálneho zisku alebo postavenia. Pod korupciu zahŕňa autor aj úplatkárstvo, nepotizmus, spreneveru, zneužitie právomoci a konflikt záujmov. S inou definíciou prišiel nemecký sociológ Graeff (2010), ktorý kladie dôraz na štyri aspekty, ktoré korupcia podľa neho musí spĺňať: korupčné konanie sa musí viazať na výkon úradu, obe strany sa ho dopúšťajú dobrovoľne, strany musia mať z korupčného konania prospech, ostatní, ktorí sa na korupcii nezúčastňujú, sú poškodzovaní alebo znevýhodňovaní. Podľa toho, ako spoločnosť vníma korupciu, vypracoval Heidenheimer (2007) jej typológiu. Najhoršou jej formou je *čierna* korupcia, kedy ide o závažné porušenie zákona. Väčšina spoločnosti, teda elity i obyvateľstvo, je za potrestanie vinníkov. *Sivá* korupcia reprezentuje konanie, o závažnosti ktorého neexistuje zhoda (napr. kreatívne účtovníctvo) a môže byť považovaná za prijateľnú bez postihu. *Biela* korupcia je v spoločnosti všeobecne tolerovateľná a akceptovateľná bez postihu, nakoľko jej trestanie by so sebou perspektívne prinášalo viac nákladov ako pozitívnych efektov. Korupciu ako trestnoprávny problém definuje aj Ivor et al (2017) ako ... „skazenosť, predajnosť, úplatkárstvo, ale aj akékoľvek správanie ľudí, ktorým sú zverené kompetencie vo verejnom alebo súkromnom sektore, ktoré odporujú povinnostiam z ich postavenia, vyplývajúcim a smerujúcim k získaniu nenáležitých výhod.“ Tittlová (2015) zase definuje korupciu z právneho hľadiska ako ... „deviantné správanie, ktoré sa líši od právom dovolených foriem správania.“

Korupcia a populizmus k sebe patria, uvádza sa v Správe INEKO (2017). Populisti nechcú moc preto, zdôvodňuje Správa, aby ukončili systémovú korupciu, ale aby sa stali súčasťou korupčného systému a mohli ho pre vlastný prospech ovládnuť. Populisti stavajú svoju volebnú kampaň na protikorupčnej rétorike, vzbudzovaní emócií a svojim vymedzením voči „nepriateľovi“ (establišmentu), útočia na lídrov demokratických strán, že neplnia svoje volebné sľuby, čím oslabujú ich pozíciu a posilňujú svoju pozíciu. Vieme od autorky Tóthovej (2012), že prvú predvolebnú príručku napísal ešte v časoch Rímskej republiky Quintus Cicero, ktorí v nej radí svojmu bratovi Marcovi, ako dosiahnuť úspech vo voľbách. Má používať triky, pretváрку, predstierať štedrosť, kompromitovať protivníkov a sľúbiť čokoľ-

vek, aj keď to nebude možné splniť, no nemá vyjadrovať jasné politické postoje. Podľa autorky Dorkinovej (2017) je volebná korupcia negatívnym javom demokratickej spoločnosti a dodáva, že sa jedná zväčša o ústnu dohodu, aby v prípade odhalenia neexistoval písomný doklad vedúci k usvedčeniu. Príčinou vzniku volebnej korupcie je podľa Dorkinovej túžba po kariére, peniazoch, materiálnych statkoch a moci, ktoré prerastajú u jednotlivca do takej miery, že je ochotný podniknúť všetko na získanie výhod a veľkého vplyvu.

FPÖ – jej lídri a ich komunikácia pred a po „Ibize“

Slobodná strana Rakúska, ktorej základmi otriasol najväčší korupčný škandál v dejinách Rakúska, má povojnovú históriu, ktorá sa v 50. rokoch minulého storočia stala pokračovateľkou strany národných socialistov. Do súčasnosti sa niekoľko ráz pretransformovala a dnes predstavuje prototyp strany pravicového populizmu v Európe. Až do 80. rokov však existovala ako bezvýznamná mimoparlamentná strana. V tomto období naznačuje oslobodzovanie od pravicovo extrémistických koreňov a predstavuje nového lídra, vymieňa Norberta Stegera za Jörga Haidera. Haider, v snahe dostať stranu do parlamentu, presadzuje stratégiu vytvorenia opozičnej strany voči systému ako takému, čo sa mu aj podarilo. Strana sa čoskoro etablovala ako strana pravicového populizmu. FPÖ ako hlavný prostriedok svojej stratégie využívala rétoriku namierenú proti cudzincom, proti prístupovému aktu Rakúska do Európskej únie v roku 1994 a profilovala sa ako odporca otvárania hraníc medzi krajinami Európskej únie. Dnes je FPÖ silne poznačená dôsledkami korupčnej aféry na Ibize.

„Ibiza-aféra“ je najväčší korupčný škandál v dejinách Rakúska (Obermaier; Obermaier 2019) po Druhej svetovej vojne. Zverejnené video, ktoré bolo tajne natočené na ostrove Ibiza v lete 2017 a ktorého aktérmi boli dvaja predstavitelia FPÖ – podpredseda rakúskej vlády a predseda strany Heinz-Christian Strache a predseda parlamentnej frakcie Johann Gudenus, dokumentuje stretnutie politikov s údajnou neterou ruského oligarchu Makarova a jej ruského sprievodcu. Z videa vyplýva, že Strache a Gudenus ponúkajú údajnej neteri oligarchu „veľkú investíciu“ v mediálnej sfére (prevzatie najčítanejšieho denníka „Kronen Zeitung“ s tým, že pomôže strane FPÖ pred voľbami získať aspoň 34% hlasov voličov za peniaze v dohodnutej výške 250 miliónov eur, ktoré sa rozdelia na viaceré kontá určitých spolkov. Za túto službu ponúka Strache aj viaceré štátne zákazky pre neter oligarchu. Do dnes ešte nie sú vyšetrené všetky súvislosti aféry, či bolo video zmanipulované, alebo objednané na zákazku v snahe zdiskredito-

vať Stracheho. On sa stavia do pozície obetného baránka slovami, že nikomu neublížil, len sám sebe (ako podpredseda vlády musí odstúpiť a končí aj v FPÖ). Korupciu zastiera tvrdením, že to bol len neformálny rozhovor v uvoľnenej dovolenkovej atmosfére, čo nemožno brať oficiálne. Z vyšetrovania však vyplýva, že oligarcha Makarov poprel svoju účasť na videovej akcii tým, že nemá neter. Neskôr sa prihlásil k videonahrávke vienský právnik narodený v Iráne Ramin Mirfakhrai. Celá aféra vyústila v máji 2019 do krízy, keď časti z videa opublikovali online-médiá Süddeutsche.de a Spiegel online a vyžiadala si rezignáciu na štátne a stranícke posty (Strache, Kurz), rozpad koalície (ÖVP-FPÖ), vyslovenie nedôvery vláde, vyhlásenie predčasných volieb 2019, vznik úradníckej vlády. Po Ibiza-afére sa stal predsedom FPÖ Norbert Hofer. On viedol stranu do predčasných volieb v 2019.

Komunikácia rakúskych „Slobodných“ pozostáva z populistických apelov v snahe získať a dlhodobo si udržať podporu sympatizantov, vplyv a moc. Podporu v národe si získavajú rétorikou namierenou proti vládnucim elitám, týkajúcou sa najmä ekonomiky, kultúry a bezpečnosti, ktorú podfarbujú, ako tvrdí Štefančík a Liďák (2017), dichotomickým jazykom typu *my-oni, domovina-cudzina*. Za čias Haidera vystupovali Slobodní proti Bruselu, proti rakúskemu establišmentu, vyvolávali proticudzinecké vášne. Postupne však ich rétorika, i pod vplyvom narastajúceho počtu nových členských štátov EU a novej geopolitickej situácie, spôsobila stratu čoraz viac voličov. Haider tragicky zahynul a tým sa uvoľnilo miesto pre H.C. Stracheho. Ten ešte viac pritvrdil rétoriku proti cudzincom a prisťahovalectvu z moslimských krajín. Ako už bolo uvedené, stredom záujmu textu je rétorika a komunikácia Strany slobodných Rakúska do roku 2017 a po ňom. Mnohé už bolo naznačené, najmä čo sa týka rétoriky do tzv. korupčnej aféry na Ibize. Ďalší vývoj komunikácie strany súvisí s výmenou straníckeho lídra. Strana FPÖ pod vedením nového lídra Hofera vedie komunikáciu smerom von v umiernenejšom tóne, najmä smerom k strednej a východnej Európe, ktorá bola dovtedy vnímaná Slobodnými len ako masa lacnej pracovnej sily tlačiacej sa na Západ. Dnes považujú Slobodní Slovensko, Česko a Maďarsko za hlavných spojencov v rámci EU. Dokonca zmenili rétoriku v otázke antisemitizmu, ktorý bol jedným z oporných bodov ich politiky a distancuje sa od neho. V nasledujúcej časti sa venujeme volebným programom FPÖ v parlamentných voľbách a sústredíme sa na to, či nastala zmena v rétorike.

Volebný program FPÖ v roku 2017 (VIENNA.at) bol predstavený v dvoch fázach. *V prvej fáze sa venoval hospodárstvu pod titulom „Spravodlivosť-sloboda-pokrok“.* *V intenciách minulých rokov ostro kritizoval kroky vlády, ktoré spôsobili vysoké dane, rast nezamestnanosti a zníženie*

konkurencieschopnosti krajiny. V druhej fáze prezentovaného programu nechýbala popri reštrikčnej migračnej politike a obnovení hraničných kontrol požiadavka posilnenia nástrojov priamej demokracie podľa vzoru Švajčiarska, zachovanie neutrality Rakúska, brannej povinnosti či stanovenia minimálnej mzdy na 1500 eur mesačne. Slobodní sľubovali dokonca používanie dieselových motorov v autách do roku 2050. Ďalšími témami boli: zníženie daní, väčšia flexibilita pracovnej doby, nárok otca zostať jeden mesiac doma s narodeným dieťaťom, téma zrovnoprávnenia registrovaného partnerstva a ich manželstva. Slobodní požadovali minimálnu penziu vo výške 1000 eur, obmedzenie prístupu cudzincov, požadovali navrátenie niektorých kompetencií členským štátom Európskej únie späť (SORA 2017). Strana postavila svoju volebnú kampaň na dvoch lídroch – HC Strache a N. Hofe-rovi. Kampaň začal Strache v TV-ORF (v rámci letných rozhovorov), ktorá bola v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi menej kontroverzná, i keď opakovane poukazoval na hrozbu islamizácie Rakúska a prisťahovalectva a s nimi spojenú rastúcu kriminalitu a existenciu paralelných kultúr. Voliči ocenili najviac prísnejšie trestné sadzby za kriminalitu a povinnú znalosť nemčiny pred vstupom na školskú dochádzku (Seidl 2017). Líder Strache vystupoval na rozdiel od minulých rokov zmierlivo a štátnicky s cieľom oslovíť čo najviac ľudí a v snahe prevziať vládu zodpovednosť. Strana skončila vo voľbách na druhom mieste a vytvorila koalíciu s ÖVP (Ľudová strana). Voľby priniesli päť zásadných aspektov: náznak začiatku uskutočňovania dlho očakávaných reforiem, uprednostnenie azylovej a migračnej agendy pred korupčnými aférami, porážku úradujúceho kancelára, kampaň s prostriedkami masovej komunikácie a vylúčenie možnosti menšinovej vlády.

Vo volebnej kampani 2019 (VIENNA.at) dominuje aspekt „Najprv Rakúšania“ a rezonuje tu heslo „Domovina a identita“. S tým súviseli aj témy rétoriky Slobodných: zákaz burky na verejnosti, volebné právo len rakúskym občanom, islam nie je súčasťou rakúskej kultúry (jej hrozba islamizáciou a nelegálnou migráciou) ako aj centralizmus Európskej únie. FPÖ je voči EU naďalej kritická a skeptická. Slobodní proklamujú, aby sa stala Európou krajín a nie jednotných Európanov, ktorí sa navzájom ničím nelíšia, ale kde každá krajina sa bude môcť samostatne rozhodovať. Žiadajú odstránenie prílišnej byrokracie EU. Strana v predvolebnej kampani zamietala dane z emisií CO² a iné ekologické dane. Žiadala dobré životné podmienky pre zvieratá či dostupné bývanie pre Rakúšanov. Navrhujú zreformovať systém dotácií na bývanie. Významnou témou bolo dosiahnutie rovnováhy v hospodárskej a finančnej politike. Strana chce viac podporovať domáce firmy, aby boli na trhu konkurencieschopnejšie. Sľubuje minimálny dôchodok 1200 eur pre tých, ktorí aspoň 40 rokov odvádzali daň do systému. No-

vou témou volebného programu boli *právne predpisy o cudzincoch týkajúce sa preskúmania ich azylového statusu* najmä tých, ktorí už získali azyl s tým, či ešte stále existuje dôvod na azyl. Téma integrácie je pre rakúskych Slobodných zásadnou, *sú proti akémukoľvek integračnému zákonu a žiadajú kontroly na rakúskych hraniciach*. Avšak do programu sa nedostali aj niektoré dôležité témy ako: *inklúzia, vzdelávanie alebo starostlivosť o postihnutých občanov*. Čo sa týka *financovania strán*, k tejto téme nebolo v programe nič spomenuté, čo môže znamenať, že sa Slobodní zámerne vyhli problému darcovstva a korupcie v súvislosti s Ibiza aférou, čo potvrdzuje už vyššie spomenutý fakt, že populisti oficiálne korupciu nepranierujú, avšak využívajú ju vo svoj prospech za účelom dostať sa k moci.

Záver

V súčasnosti sa extrémistické populistické strany čoraz viac dostávajú do vládnych štruktúr. Je na mieste v tejto súvislosti zamyslieť sa nad tým, prečo je tomu tak. Iste v tom zohráva veľkú úlohu silný charizmatiký líder, s výbornými komunikačnými schopnosťami, akým je aj HC Strache, ktorý dokáže osloviť ľudí nespokojných s vládnuou garnitúrou a sľúbiť im zmenu. Štýl komunikácie FPÖ pred aférou na Ibize bol iný, ako po nej. Jej rétorika bola úderná, apelatívna, nekompromisná, i keď v kampani pred voľbami 2017 jej líder zjemnil rétoriku, najmä čo sa týka Európskej únie. Po Ibize sa nový predseda strany Hofer, ktorý prevzal vedenie po odchode HC Stracheho, v rétorike posunul len málo. Strache má ambíciu vrátiť sa späť do vedenia strany a obaja si na sociálnych sieťach vymieňajú ostré invectívy. Je však veľmi pravdepodobné a na základe skúseností z minulosti po rôznych škandáloch, Strachemu jeho sympatizanti opäť „odpustia. Toto tvrdenie je podporené historickou skúsenosťou strany Slobodných, že napriek korupčným škandálom, pádom vlád a teraz i policajnému vyšetrovaniu, sa strana FPÖ doteraz vždy dokázala dostať späť na najvyššie vládne pozície.

Literatúra

- BIHÁRYOVÁ, B. (2017): Analýza populizmu podľa Ernesta Laclaua. In: *Studia philosophica*, roč. 64, č. 2, s. 63-79.
- DI TELLA, T. (1997): Populism into the Twenty – first Century. In: *Government and Opposition*, roč. 32, č. 2, s. 187-222.
- DORKINOVÁ, B. (2017): Volebná korupcia – spoločenské, právne a ekonomické aspekty. In: BELEŠ, A.; TURAY, L.; HANGÁČOVÁ,

- N.; STRÉMY, T. (eds.): *Právne a ekonomické aspekty korupcie – príčiny, dôsledky, prevencia a ekonomická analýza právnej úpravy*. Bratislava: WOLTERS KLUWER, s. 21-30.
- GELLNER, E.; IONESCU, G. (1969): *Populism – Its Meaning and National Characteristic*. New York: Macmillan.
- GRAEFF, P. (2010): Prinzipal-Agent-Klient-Modelle als Zugangsmöglichkeit für Korruptionsforschung. Eine integrative und interdisziplinäre Perspektive. In: GRÜNE, N.; SLANIČKA, S. (eds.): *Korruption. Historische Annäherungen an eine Grundfigur politischer Kommunikation*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, s. 55-78.
- GOLIAŠ, P.; HAJKO, J.; PIŠKO, M. (2017): Demokraciu na Slovensku ohrozuje populizmus a korupcia. In: *Hlavné závery Správy INEKO o stave a vývoji demokracie na Slovensku*. Bratislava.
- HEIDENHEIMER, A. J. (2007): Political Corruption. Concepts & Cotexts. In: HEIDENHEIMER, A. J.; JOHNSTON, M. (eds.): *Political Corruption. Concepts & Contexts*. New Brunswick, London: Transaction Publishers, s. 152-153.
- HRIVÍKOVÁ, T. (2016): Politický diskurz ako odraz vzťahu medzi kultúrou a rodovou polarizáciou jazyka. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika : na pomedzí lingvistiky a politológie*. Bratislava: EKONÓM, s. 150-160.
- MESEŽNIKOV, G.; GYÁRFÁŠOVÁ, O. (2017): *Heutiger Rechtsextremismus und Ultrationalismus in der Slowakei: Stand, Trends, Unterstützung*. Bratislava: IVO – Hanns-Seidel-Stiftung.
- MUDDE, C. (2004): The Populist „Zeitgeist“. In: *Government and Opposition*, roč. 39, č. 4, s. 541-563.
- MÜLLER, J. W (2016): *Was ist Populismus? Ein Essay*. Berlin: Suhrkamp.
- NYE, J. S. (1967): Corruption and Political Development: A Cost-benefit Analysis. In: *The American Political Science Review*, Vol 20, No 2, s. 417-427.
- OBERMAIER, F.; OBERMAIER, B. (2019): *Die Ibiza-Affäre. Innensichten eines Skandals. Wie wir die geheimen Pläne von Rechtspopulisten enttarnten und darüber die österreichische Regierung stürzte*. Köln: Kiepenheuer & Witsch.
- ÖGPP-Österreichische Gesellschaft für Politikberatung und Politikentwicklung. (2017): *Die Medienwelt der FPÖ*. Wien: online, s. 1-25. <[http.politikberatung.org.at](http://politikberatung.org.at)> [1. 9. 2020].
- ROSÚLEK, P. (2012): Populizmus – prehliadaná ideológia? In: *Politické vedy*, roč. 15, č. 1, s. 162-178.
- SEIDL, C. (2017): Umfrage zeigt breite Zustimmung zum Regierungsprogramm. In: *Der Standard*, 27. 12. 2017, <[https:// derstan-](https://derstan-)

- dard.at/2000071039515/Umfrage-breite-Zustimmung-zum-Grossteil-des-Regierungsprogramms> [30. 8. 2020].
- SERESOVÁ, K. (2018): Politický jazyk českých populistov. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika : na pomedzí lingvistiky a politológie III*. Bratislava: EKONÓM, s. 117-123.
- SMOLÍK, J. (2018): Populismus je... In: ŠTEFANČÍK, J. (ed.): *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie III*. Bratislava: EKONÓM, s. 101-116.
- SORA (2017): *Wahlanalyse Nationalrat 2017*, <https://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2017_NRW_Wahlanalyse.pdf> [30. 8. 2020].
- ŠTEFANČÍK, R. (2019): Lexika totalitných ideológií v jazyku pravicových extrémistov. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie IV*. Bratislava: EKONÓM, s. 236-244.
- ŠTEFANČÍK, R. (2020): *Kommunikationsstrategien der slowakischen Rechtsextremisten*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač.
- ŠTEFANČÍK, R.; LIĐÁK, J. (2017) Priateľ a nepriateľ. Jazyk pravicového extrémizmu. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie II*. Bratislava, EKONÓM, s. 473-483.
- TITTLIOVÁ, M. (2015): *Korupcia. Vybrané kriminologické a trestnoprávne aspekty*. Bratislava, WALTERS KLUWER s.r.o.
- TÓTHOVÁ, L. (2018): Extrémizmus a online prostredie. In: TÓTHOVÁ, L.; ŠLOSÁR, D. (eds.): *Prejavy radikalizmu a extrémizmu v sociálnych sieťach*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, s. 70-80.
- TÓTHOVÁ, M. (2012): Volebná korupcia a jej právna úprava v Slovenskej republike. In: *Quo vadis střední Evropa. Metamorfózy práva III: sborník příspěvků ze stejnoměnné mezinárodní konference pořádané 27.-29.6.2012 ve Znojme*. Praha: Ústav státu a práva AVČR, s. 188-196.
- VÖRÖS, L. (2011): Korupcia ako historický fenomén. In: *Fórum Historiae*, roč. 5, č. 2., s. 1-13.

Kontakt:

PhDr. Milena Helmová, PhD.

Katedra interkultúrnej komunikácie	Department of Intercultural Communication
Fakulta aplikovaných jazykov	Faculty of Applied Languages
Ekonomická univerzita v Bratislave	University of Economics Bratislava
Email Address: milena.helmova@euba.sk	